

Emlékezés Szécsen Antalra (1819-1896), a Magyar Tudományos Akadémia igazgatótanácsi és tiszteleti tagjára

Remembering Antal Szécsen (1819-1896), Member of Directorate and Honorary Member of the Hungarian Academy of Sciences

Gróf Szécsen Antal konzervatív politikus, tárca nélküli miniszter, történész – gróf Szécsen Miklós, a magyar királyi udvari a kamara utolsó elnöke és Erzsébet császárné palotahölgye, Forgách Franciska grófnő gyermekeként – 1819. október 17-én született Budán a család országház-utcai házában. Tanulmányait Budán, Pozsonyban és Bécsben végezte. Jogakadémiai tanulmányait tizenhat éves korában Pozsonyban fejezte be. Ifjú korában diplomáciai pályára készült. Hosszabb külföldi utazásokat tett Franciaországban, Olaszországban, Németországban és Angliában. Párizsban megismerkedett két történetíró-politikussal, Adolfe Thiers-szel és François Guizot-val. Számos kortársához hasonlóan őt is elsősorban Anglia vonzotta, ahol több ízben is járt. Hat nyelven (latin, magyar, német, francia, angol, olasz) beszélt és írt. Klasszikus műveltséggel rendelkezett, olvasmányai közt az ókoriak mellett Dante, Machiavelli, Shakespeare, Molière, Montesquieu, Lessing, Goethe és Byron művei szerepeltek. Világlátottsága és műveltsége hozzásegítette, hogy a magyar viszonyokat európai nézőpontból lássa. Hazatérve Moson vármegye aljegyzője, majd a magyar királyi udvari kancellária titkára lett. 1850-ben kötött házasságot Ernestine von Lamberg (1829-1874) grófnővel.

Politikai pályafutása az 1839-es országgyűlésen való részvételével kezdődött. Hamarosan baráti kapcsolatba került gróf Dessewffy Auréllal és báró Jósika Sámuellel. Rendkívüli módon élvezte a parlamenti küzdelmet. E téren kiváló tanára volt Szögyény László nádori ítélő mester, aki mellett jurátuskodott. Huszonnégy esztendő volt, amikor fölfigyel rá Metternich herceg. Az osztrák államférfi nagyon korán felismerte benne az éles eszű és tisztán, higgadtan gondolkozó embert. 1843-tól a főrendiház tagja lett. Családi tradíciói a konzervativizmus eszmevilágát közvetítették számára, melynek legkiválóbb korabeli képviselői gróf Apponyi György, gróf Majláth György és báró Sennyey Pál voltak. 1845-ben Pozsega vármegye főispáni helytartójának nevezték ki, s még ugyanebben az évben európai körutat tett barátjával, Majláth György gróffal. Az 1846 őszén a formálisan megalakuló Konzervatív Párt egyik vezetőjévé választották, s rá bízta a párt programjának megalkotását. Politikai elveit a *Budapesti Híradó*ban ekkoriban megjelent cikkei jól tükrözik. Az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharc idején a bécsi udvar mellett tartott ki, utóbb az 1847-es viszonyok helyreállítását igénylő ókonzervatívokhoz csatlakozott.

1851-ben német nyelven adja ki első tanulmánykötetét *Politische Fragen der Gegenwart* (A jelenkor politikai kérdései) címmel, amelyben korának új politikai eszméit elemzi, így a liberalizmust, a szocializmust, valamint a sajtószabadságot, a nemzetiségi kérdést és a lezajlott forradalmak tanulságait vizsgálja. A liberalizmus eszméiben támadja a dogmatizmust, annak okát pedig, hogy a forradalom kitörhetett, a monarchia kormányzásának azon hibájában látja, amely nem számolt eléggé a nemzetiségek történelmi múltjával és öntudatával. Élete során mindvégig meghatározó alapelvnek tekintette a történelmi jogfolytonosságot, a függetlenség és korona alatti egységet, illetve a törvényességet és a hűséget. Majláth György egykor így írt barátja művében olvasható nézetekről: „Gondolatokban gazdag, formája nemes, felfogása államférfiúra vall, aki ritka politikai bátorsággal támadja a közkeletű tévedéseket; mindezt bámulom. Emlékezetembe idézi e mű vándoréveinket, amidőn te sok olyat, ami azóta történt, előre láttál, sokat előre sejtettél s hasztalanul pazaroltad az időt tanulatlan hallgatókra; én a legmakacsabb köztük, elismerem, hogy majdnem mindig igazad volt.”

Szécsen „vezérlő politikai szereplésére” 1859 és 1861 között került sor. Először az októberi diplomával kapcsolatos javaslatok kidolgozásával bízták meg, majd 1860. október 20-tól 1861 július 1-ig tárcanélküli miniszter volt. 1870-1871-ben Londonba, a pontusi konferenciára küldték a Monarchia képviselőjeként. 1886-ban császári és királyi főudvarnaggyá (marshall) nevezték ki. Közéleti, politikai tevékenységének elismeréseként az Aranygyapjas Rend lovagjává választották és megkapta a Szent István-rendet, illetve a Lipót-rend középkeresztjét.

A Magyar Tudományos Akadémia igazgató tanácsi tagjának 1866. január 21-én választották meg. Jó tíz évvel később, 1877. május 14-én, a tudós testület tiszteleti tagjává választotta. 1877-től lett a Kisfaludy Társaság tagja, illetve 1889-től 1894-ig a Magyar Történelmi Társulat elnöki tisztét töltötte be. A politikai közéletben való háttérbe szorulásával érdeklődése még inkább az irodalom és a történelem felé fordult. Tanulmányai, ismertetései jelentek meg a *Budapesti Szemlében*, a *Századokban* és a *Kisfaludy-Társaság Évlapjaiban*, amelyek később összegyűjtve is publikálta a *Tanulmányok* című gyűjteményében. Művének sikeres fogadtatását követően egy feljegyzésében a következő gondolatokat fogalmazta meg: „A Kisfaludy-társaság kiadni szándékozván eddig elszórtan [...] megjelent tanulmányaimat, ez alkalommal megint átnéztem az 1873-1878 közt megjelent régiebb közleményeket. Nem is tagadom, némi örömmel és meglelégedéssel. Azok között a Tacitus, Shakespeare, Dante, Wellington-tanulmányokat tekintem a legsikerültebbeknek. A »Történelmi Tanulmányok«-ban megpendítettem néhány oly új eszmét és felfogást, melyet történelmi irodalmunkban az egyes ellenvetések dacára bizonyos figyelemre méltattak és elismeréssel fogadtak. Csak történelmi tanulmányaimnak a szövege, azért is, mert az elfogulatlan tárgyilagosságra való tekintettel a dolgok minden részletére akartam kiterjeszkedni, nehézkessé vált.

Épp úgy a »Társaság irodalma Franciaországban« a nagy keret következtében a vége felé már »catalogue raisonné«-vá vált, bár azt hiszem, Mme de Sévigné, du Deffaud, Mlle de Lespinasse, Retz tábornok, Saint Simon, részben Voltaire és Rousseau jellemzése eléggé beválik. Az »Esterházy Bálint« és »Veresmarti« tanulmányok kevésbé érdekesek.” Történeti tárgyú műveiben a kor pozitívista eszméivel összhangban a nagy személyiségek történelemformáló szerepének bemutatásánál, a divatos hőskultusznál fontosabbnak tartotta a hosszútávú folyamatok feltárását.

Szécsen Antal tiltakozásul a Magyar Tudományos Akadémia azon döntése ellen, hogy Kossuth Lajos halálát követően koporsójára koszorút helyez el, 1894. február 10-én lemondott tiszteleti tagságáról, s ugyanez okból a Magyar Történelmi Társulat elnöki posztjáról. Nem sokkal később, 1896. augusztus 23-án, életének 77. évében az ausztriai Ausseban hunyt el.

Szécsen Antal főbb művei

Politische Fragen der Gegenwart. Jasper, Hügel & Manz, Wien, 1851.

Oestreichisches. Springersche Buchhandlung (M. Winkelmann), Berlin, 1869.

Moralpolitische Essays. Rivnač, Prag, 1872.

Acht Essays. Gerold, Wien, 1879.

Tanulmányok. (Irodalmi és történelmi tanulmányok) I-III. Kisfaludy-Társaság – Ráth Mór, Budapest, 1881, 1885².

Angol politikai behatások a szárazföldre. *Budapesti Szemle*, IX. évf. (1881) 27. köt. 55. sz. 103-112. o.

Mailáth György emlékezete. A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. II. köt. 3. sz. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1884.

Emlékbeszéd Budavár visszafoglalásának kétszázados évfordulója alkalmából. *Századok*, XX. évf. (1886) 8. füz. 672-687. o.

Az erdélyi történet és történetírás jelentősége. Athenaeum Ny., Budapest, 1887.

Kisfaludy Sándor. In: Kisfaludy Sándor: *Himfy szerelmei. Gróf Szécsen Antal bevezetésével.* Athenaeum, Budapest, [é.n.]. 1-21. o.

Felhasznált irodalom

Sz. L.: Gróf Szécsen Antal és Gróf Kuun Géza. *Vasárnapi Ujság*, XXXIV. évf. (1887) 32. sz. 525-526. o.

Thallóczy Lajos: *Gróf Szécsen Antal.* Athenaeum, Budapest, 1901.

Magyar ókonzervatívok – Gróf Szécsen Antal. In: Konzervatív Tea-Kör. <https://konzervativok.blogspot.com/2009/02/magyar-okonzervativok-grof-szecszen.html>

László Andor: Egy elfeledett történetíró. Szécsen Antal történetszemlélete. In: Szilágyi Adrienn (szerk.): *Hét társulati elnök.* Magyar Történelmi Társulat – MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2018. 49-76. o.

Szabadfalvi József
egyetemi tanár, az MTA levelező tagja
Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
email: szabadfalvi.jozsef@law.unideb.hu